ІВАН МЕЛЕЖ

Гісторыя парсюка

Іван Мележ

ГІСТОРЫЯ ПАРСЮКА

апавяданне

Пачынаецца гэта гісторыя, як належыць, з нараджэння. Нарадзіўся парсюк наш у хляве, разам з дзесяццю іншымі сваімі братамі і сёстрамі. З выгляду ён нібы не вылучаўся нічым, быў, здавалася, як усе. Можа, нават драбнейшы і цішэйшы, лагоднейшы за іншых. Але ўжо змалку стаў заўважацца ў ім талент: лагодны парсюк наш першы намацваў лепшае месца ў маці, набіраўся малака ўдосталь. Потым, калі ўжо настала пара цеста, парсюк навучыўся першы займаць лепшае месца ля карыта. Нюхам чуў ён, калі трэба падступіцца бліжэй да карыта і заўсёды ж у самую пару аказваўся на месцы. Пакуль іншыя падбяруцца, штурхаючыся, кусаючыся, ён ужо насыціцца, колькі ўлезе, падбярэ і сваё і чужое. І мірна, лагодна адыходзіць. Высакародна саступае сваё месца іншым.

Паважны, прывабны быў парсюк. Другія, бывала, век штурхаюцца, рыюць адзін аднаго лычам, зубы ўцінаюць адзін у аднаго. Гэты ніколі не лез у звадку: лагодна корпаўся сабе ўбаку ці драмаў соладка. Самае большае, на што дазваляў сабе турботу: мог прымірэння рохнуць раз-другі: што гэта вы, маўляў, не падзялілі? Не было выпадку, каб ён калі ўмяшаўся, стаў на падмогу каму. Таму, напрыклад, каго пакрыўдзілі ні за што. І не было выпадку, каб ён чуў якую няёмкасць з-за гэтага — з-за таго, што не заступіўся. З чыстым сумленнем чуў сябе заўсёды лагодны, мірны парсюк. І сумленне чыстае, і шэрсцечка роўненькая, шаўковая. І роўнае, лагоднае рохканне да ўсіх.

Ля карыта паяўляўся, як і раней, нязменна першы, і ўвабраўшы і сваю, і чужую долю, таксама не чуў пакут сумлення: браў усё, што ўпраўляўся, як належнае. Цяжка сказаць, ці адчуванне было якое ў асобым сваім праве, але позірк вочак быў заўсёды наіўна чысты, сумленны. Сяброўскі.

І вось жа з-за яго лагоднасці браты і сёстры неяк нібы не прыкмячалі неэтычнасці ўчынкаў свайго брата. Адзін на аднаго тачылі зубы, а яго каб калі хто скубянуў — дык не! Вокам злым не кінуў на яго ніхто. Затое

увішнасць і розум парсюка вылучыла, цешачыся, маці: назіраючы ласкава за сынам, думала задаволена : далёка пойдзе.

І, праўда, парсюка хутка вылучылі. Увішнага, адкормленага — як найбольш: перспектыўнага — адабралі для вялікай гаспадаркі. Пачэсна, у машыне, адвезлі парсюка на новае месца, на новае жыццё.

Было тут ужо не тое, што ў бацькавым закутку, сярод сваіх. Сотні парсюкоў шчыравалі тут у цэментавых секцыях, выціскаліся, штурхаючыся, з віскам на шырокі, разлеглы выган. І тут парсюк перспектыўны не стаў са сваім талентам. І на двор першы, і ў хлеў першы, і першы ля карыта. І ціхі, і лагодны. І паслухмяны. Цуд, а не парсюк!

І тут яго хутка заўважылі і аціанілі. Калі падводзілі вынікі ці прыязджала камісія, яго вылучалі як аднаго з лепшых. Пра яго з ухвалой гаварылі, час ад часу нават пісалі ў газетах. Бывала, што здымалі на фотакарткі: у групе ці паасобку. Найбольш было — у групе, і тут парсюк паказаў яшчэ адзін талент: ахвотна пазіраваў. Не круціўся і не хаваўся за іншых, а выходзіў наперад, каб на самае віднае месца.

І не дзівіўся шчасцю такому: ужо, было відаць, верыў у сваё асобае права. Лагодны і ціхі, здзіўляўся, калі шчасце раптам вылучала недарэчна каго іншага. Ён верыў у сваю зорку, і, праўда, зорка гэта свяціла яму: цярплівы парсюк усё больш трывала асвойваў сваё асобае права. Рос, таўсцеў, набіраўся сілы.

Ужо калі парсюковае насельніцтва збіралася на сходы, не чакаючы там якіх-небудзь выбараў, ішоў проста ў прэзідыум. І займаў абавязкова віднае месца. Каб у першым радзе, і каб неадменна ўсярэдзіне.

Што праўда, то праўда: не задзіраў галаву. Ці так было ад прыроджанай ціхмянасці, ці тут быў тонкі разлік, але, займаючы відныя месцы, трымаўся між сваіх па-свойску. І пачасацца спіной аб спіну мог, як роўны, і парохкаць па-прасцецку. І падзяліцца лішкам цеста мог.

Дэмакратам, адным словам, застаўся...

Праўда, пацяжэў прыкметна, ходзіць, зыбаючы салам так, што дзіва бярэ, як такое чэрава трымаюць тонкія ногі. Вочы заплылі, ледзь выглядваюць зрэнкі з-за белых веек. Але глядзяць яны, зрэнкі, востра, цвёрда. Паспрабуйце стаць папярок.

Рознае кажуць пра яго, і аднагодкі, і — маладзейшыя парсюкі. Кажуць, што даходзіць ужо, канчаецца, кончыўся. Стаў спелым кабаном. Звычайным, маўляў, кабаном. Звычайнай свіннёю. Але ёсць і такія, што, бачачы яго, вішчаць з захапленнем: сілу набраў, далёка пойдзе яшчэ!

І, відаць-такі, пойдзе! Далёка!

Іван Мележ

Нарадзіўся 08.02.1921 г. у вёсцы Глінішчы Хойніцкага раёна Гомельскай вобласці.

Пасля заканчэння сярэдняй школы (1938) працаваў у Хойніцкім райкоме камсамола. У 1939 годзе паступіў у Маскоўскі інстытут гісторыі, філасофіі і літаратуры. З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны на фронце. У 1942 годзе цяжка паранены. Пасля лячэння яго адправілі ў тыл. У 1943 годзе выкладаў ваенную падрыхтоўку і адначасова вучыўся на філалагічным факультэце ў Беларускім дзяржаўным універсітэце, які знаходзіўся на станцыі Сходня пад Масквой. Закончыў універсітэт ужо ў Менску ў 1945 годзе, паступіў у аспірантуру і выкладаў беларускую літаратуру. І.Мележ працаваў у рэдакцыі часопіса «Полымя», у ЦК КПБ. Выбіраўся дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР (1967-1976), быў старшынёй Беларускага камітэта абароны міру і членам Сусветнага Савета Міру. Член СП Беларусі з 1945 года.

Выйшлі зборнікі аповесцей, апавяданняў, нарысаў, крытычных артыкулаў: «У завіруху» (1946), «Гарачы жнівень» (1948), «Заўсёды наперадзе» (1948), «Блізкае і далёкае» (1954), «У гарах дажджы» (1957), «Што ён за чалавек» (1961), «Жыццёвыя клопаты» (1975), «Белыя вішні і яблыні» (1976) і інш. Аўтар раманаў «Мінскі

напрамак» (1950, кн. 1; 1952, кн. 1-3; дапрацаванае выданне ў 1974), цыкла раманаў «Палеская хроніка» - «Людзі на балоце» (1962), «Подых навальніцы» (1966), «Завеі, снежань» (1978). У 1969-1971 гг. выйшаў збор твораў у 6-і, у 1979-1985 гг. - у 10 тамах.

«У аснове Мележавага мастацкага свету - багаты рэальны свет простых людзей у іх адзінстве з прыродай, з зямлёй. Пісьменнік падае сваіх герояў ва ўсёй іх жыццёвай канкрэтнасці. Яны быццам выхаплены з жыцця. І не аддзелены ад яго, пададзены разам з жыццём, якое іх акружае, з якім яны пастаянна ўзаемадзейнічаюць» (С. Андраюк).

Іван Мележ узнагароджаны двума ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнамі Чырвонай Зоркі, «Знак Пашаны» і медалямі.

Лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Якуба Коласа (1962, за раман «Людзі на балоце»), Ленінскай прэміі (1972, за раманы «Людзі на балоце» і «Подых навальніцы»), Дзяржаўнай прэміі БССР імя Якуба Коласа (1976, за кнігу «Жыццёвыя клопаты»).

Народны пісьменнік БССР (1972).

Памёр 09.08.1976 г.

Падрыхтаванае на падставе: Мележ Іван, Збор твораў. У 10-ці т. Т. 1: Апавяданні, аповесці.— Мн.: Маст. літ., 1979.— 448 с., 5 л. іл.

Літаратурная спадчына лаўрэата Ленінскай прэміі, народнага пісьменніка Беларусі Івана Паўлавіча Мележа (1921-1976) стала нашым нацыянальным гонарам. Гэты дзесяцітомны Збор яго твораў уключае ў сябе ўсё лепшае, што створана пісьменнікам.

Першы том склалі апавяданні і аповесці Івана Мележа. У томе публікуецца прадмова доктара філалагічных навук, прафесара і пісьменніка Алеся Адамовіча, а таксама каментарыі.

Рэдактар: У. В. Гніламёдаў